

שמעתא עמיקתא

גליון שע"ט | פרשת כי תשא | תשע"ט | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

הלכות פקוח נפש ולידה בשבת

חלק שני

* על ידי מי מחללין | למעט בעשיית מלאכה * עשיית מלאכה ע"י גוי או קטן * מלאכה בשינוי * על ידי גרמא * שניים שעשאוה * סדר עדיפויות * מרחא והוצאת ממונ למנוע חילול שבת * הכנות מערב שבת * הירון ולידה * חילול שבת להצלת עובר * סיבוכים בהריון (מידע כללי בלבד) * הכנות מערב שבת * מתי יש לנסוע לבית החולים * למעט באיסורים * נסיעה לבית החולים * ליווי יולדת * חזרת המלווים לביתם (התירו סופן משום תחילתן) * מלאכות לצורך הלידה * אחרי הלידה * תינוק

על ידי מי מחללין במקום פקו"ט

על מי מוטלת חובת ההצלה

חובה זו חלה על כל ישראל שבידו להציל. [תשי"ב (ח"ג סי' לו ד"ה גוס), לבוש (סי' שכח אות ב) ומ"ב (סי' ק ד) וסי' ק]. דעת הגרשו"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' שכח סעי' ב' אות יג סי' ק ג והגה מה) שאף אם הציל ע"י גרמא או עכו"ם קיים המצוה כי קיום המצוה היא שהישראל יהיה ולא ימות, עיי"ש. ואף אם החולה יכול לטרוח בעצמו על מנת להציל עצמו מ"מ על כל אחד ואחד לחלל עבור הצלתו. [הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ ח"ב פ"ב הנה יד), דלא כמשמעות הא"ר (סי' שכח אות א) דדוקא אם לחולה יש דוחק להציל עצמו הדין כן. וע"י בשי"ת אבן שוחם (סי' כד בהגה). וכתבנו עוד מזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון ס"א].

השתדל לפקח ע"י אנשים רצויים

כשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה, יש להשתדל לעשות ע"י ישראלים גדולים (ולא ע"י קטנים). [שו"ע (סי' שכח סעי' יב)]. וכל זה כשעומדים באותו מעמד אבל אם לאו כל הזריז נשכר. [מ"ב (סי' ק)]. וע"י עוד להלך לענין עשיית מלאכה ע"י עכו"ם או קטן כשאין הזמן בהול. על ידי תלמידי חכמים

אם נמצאים אצל החולה תלמידי חכמים מצוה לכתחלה שתיעשה המלאכה על ידם (אם אין בזה משום שיהיו בטיפול החולה), כדי ללמד לרבים שהדבר מותר ללא שום פקפוק. [מ"ב (סי' שכח ס"ק לה)].

למעט בעשיית מלאכה

שבת הותרה או דחויה מפני פקו"ט

נחלקו הראשונים האם שבת הותרה או דחויה מפני פקו"ט. [ע"י הרא"ש (יומא פ"ח סי' יד), ר"ן (ביצה ח) ברי"ף ד"ה ומיהו, ויומא ד' ברי"ף) וברשב"א (סי' תרפ"ט) וד"ה דחויה היא. וכן דעת רוב הפוסקים בהבנת הרמב"ם (שבת פ"ב ה"א)]. וע"י באג"מ (ח"מ ח"ב סי' טע אות ב)]. ולדעת רוב הפוסקים שבת דחויה היא מפני פקו"ט. [כן דעת העולם שבת (סי' שכח אות יד), הפמ"ג (שם א"א סי' ט), החו"י (סי' רלו מובא בשעי"ת סי' שלד אות ז), הגר"ז (שם אות יג), ח"צ"צ (לויבאוויטש או"ח סי' לח) והכ"ח (שם פתח אות א) בדעת השו"ע. ודלא כמשמעות המ"א (סי' ט) שלמד שהשו"ע ס"ל שהותרה. וע"י במ"ב (סי' קט) שלכאורה לא הכריע בה ואולי כוונתו לפסוק כדברי כולם. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ב].

היתר מונה לפניו

אף לדעת הסוברים ששבת הותרה מפני פקו"ט במקום שיש לה עשות בהיתר ללא טרחה או לא עשה כן עבר על איסור. [נשועות יעקב (ס"ס) שכח ד"ה תמן]. ו"א שאם שגג בזה ע"י חייב חטאת. [כן מוכח ממבוארי הלכה (סי' רענ על סעי' א ד"ה מותר), וכן מבואר באג"מ (ח"מ ח"ב סי' טע סוף אותיות ג-ד), וזכ"כ במקום ברכה (עניני יוח"ט אות א), וכן הגר"ז (שם) כתי' הדיוק דאפשר ע"י נכחים ולא עשה ע"י עובר על איסור תורה. אולם בשפת אמת (שבת ג' ד"ה בר) כתי' שבהכ"ח פטור דמ"מ הציל בזה את החולה. ובשו"מ (תני ח"ג ריש סי' ד) כתב שאף שפקו"ט דחויה הוא ויש להדר אחר האיסור הקל, אפי"ה כל שעבר ועשה איסור תורה פטור. וע"י בסמוך דעת החו"א דאף לסוברים שיש לעשות ע"י עכו"ם אינו אלא מצוה לכתחלה].

למעט בעשיית המלאכות

במידת האפשר יש למעט בכמות המלאכות, וכמו כן בשיעור המלאכה עצמה, כגון אם הרופאים אמרו שהחולה צריך לאכול שתי גרגורות, ולא מצאו אלא שתי גרגורות בשני עוקצין וגי בעוקץ אחד, כורתים העוקץ שיש בו, ואם היו בו בעוקץ אחד וגי בעוקץ אחד, לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו שתיים. [שו"ע (סי' שכח סעי' טז), וע"י באבני (או"ח סי' קנו סי' ק) ניצא להדש דהא דמבואר דכורתין העוקץ שיש בו שתיים ולא שיש בו שלש, היינו משום שהגורגרת השלישית אינה לצורך חולה, אבל אם יש שתיים בעוקץ אחד ושתיים בשני עוקצין מותר לכרות השתיים בשני עוקצין, כיון שהכל לצורך אף שמרבה בבעריהו]. וברבינו בשיעורים יש משום איסור תורה. [מ"ב (סי' יג) ע"פ הר"ן. וע"י בהמתח שאל (פ"א אות ב בהגה) שבשעת הדחק יש לסמוך על הרשב"א החולק על הר"ן וסובר שאין בריבוי בשיעורים איסור דרבנן. וע"י שם במבואר שבאיסור דרבנן במקום שפ"א יש מקום לסמוך שאין איסור בריבוי בשיעורים (ושם מייב"ל לענין הוצאה)]. ואם הדבר בהול, אין מדקדקין בכך, שלא יבא לידי דחייה ועיכוב. [רמ"א (שם)]. ועל כן אם צריך להדליק את החשמל באמצעותו של מתג ראשי ואין בו צורך דחוף אלא בחדר אחד, יסגור תחילה את המתגים שבשאר החדרים (ואם אפשר עשה כן בשנינו). [פ"א אותיות טו טז]. וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון רל"ח].

לעשות איסור קל ע"מ שהחולה לא יעבור על איסור המזר

חולה הזקוק לעבור איסורים ע"מ להציל עצמו מסכנה, אם יכול לעשות איסור קל יותר שאין בו צורך לעצם ההצלה ע"מ להציל עצמו משיעור חמור יותר (כגון לבטל מאכל איסור בתוך היתר, אפי"ה בעצמו עובר על אין מבטלין איסור לכתחלה) עליו לעשות כן. [פמ"ג (סי' שכח א"א סי' טז)]. אולם אחרים אינם רשאים לעשות איסור ע"מ למעט איסור שהחולה זקוק לעבור (כגון לבטל האיסור עברו) [פרשת דרכים (דרוש י"ד ופ"י פירוש זה, מובא בבא"י סי' שכח אות ז)], אבל אם בעשיית האיסור יש משום תועלת לצורך ריפוי החולה עצמו מותר (כגון אם החולה צריך לחלל מותר להביא עבורו בשר כשר דרך ה"ר ע"מ שלא יאכל בשר שאינו כשר, וע"י עוד בזה לעיל בענין אם שבת הותרה או דחויה מפני פקו"ט). [הגרשו"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' שכח אות ט) וש"ש פ"ב אות טו והגה קט] והגרשו"א זצ"ל (נדרת הילולת פ"ח ה"ה ח). ו"א לעל כל פנים חברו רשאי לעשות איסור דרבנן כדי להצילו מאיסור תורה. [אבני מילואים (סי' יח) וחזו"א (דמאי סי' טו סי' ק ד"ה ומיהו). וע"י ש"ש כ"ד ב"ד בנוגע לדברי הפרשת דרכים בגליון קצ"ד].

עשיית מלאכה ע"י גוי או קטן

על ידי עכו"ם

דעת השו"ע (סי' שכח סעי' יב) שבמקום סכנה אף כשאפשר לעשות החילול על ידי עכו"ם עושים ע"י ישראל. [הבית הרמ"ז (שם אות יג) שאפי"ה ששבת דחויה היא, מ"מ לפי השו"ע אי"צ לעשות ע"י גוי, כי ע"י דחיתה שבביל החולה לגבי הישראלים המחויבים בהצלתו]. ודעת הרמ"א (שם) שאם אין איחור כלל יש לעשות ע"י עכו"ם. [נדעת החו"א (סי' נט סי' ק ב) דאף לרמ"א אינו אלא מצוה. וכן דעת הקריית ספר (מ"א פ"ז). וע"י ש"ש"כ לעיל לענין אם שבת הותרה מפני פקו"ט]. ולמעשה אין המנהג בזה כהרמ"א אלא עושים ע"י ישראל כיוון שהוא יודע יותר מהעכו"ם. [מ"ב (סי' ק) (ז) ע"פ ה"ח]. וכן קטו האג"מ (או"ח ח"ה סי' טח) והש"ת (ח"ח סי' עז). ומשמע מהפוסקים שאף באופן שאפשר להתמיך ואין סכנה באותה השייה מועטת מ"מ עושים ע"י ישראל. [מנח"ש (תני סי' לח ד"ה ומ"ש בתי"ר)]. והגרשו"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' שכח אות ט) וש"ש פ"ב אות טו והגה קט] והגרשו"א זצ"ל (נדרת הילולת פ"ח ה"ה ח). ו"א לעל כל פנים חברו רשאי לעשות איסור דרבנן כדי להצילו מאיסור תורה. [אבני מילואים (סי' יח) וחזו"א (דמאי סי' טו סי' ק ד"ה ומיהו). וע"י ש"ש כ"ד ב"ד בנוגע לדברי הפרשת דרכים בגליון קצ"ד].

גרמא

עשיית מלאכה ע"י גרמא אסורה בשבת, אבל לצורך מצוה, חולה אפילו אין בו סכנה, או מקום הפסד, מותרת. [הרמ"א (או"ח סי' שלד סעי' כב), אולם מסתימת השו"ע (סי' שלד סעי' כב) משמע שמוטר לגומי. וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' טח הגה על סי' סח). אליבא דהשו"ע. וכן פסק הזרע אמת (ח"א או"ח סי' מד ד"ה ומעתה). ובאר לציון (ח"ב פ"ל הגה ב' ד"ה ולענין וכפ"ה הגה ג) כתב דעכ"פ אסור מדרבנן, כמבואר בב"י (סי' תקד סי' ד"ה אפילו שהזכיר דברי הרבנו יואל. ומש"כ שלצורך מצוה או חילוי שרי, כ"כ במנח"ש (ח"ב סי' ק)]. וע"י עוד. [א"כ אם אין הזמן בהול ובידו לעשות מלאכה בגרמא יש לעשות כן. כמלאכות דרבנן]

י"א שגרמא במלאכות דרבנן מותרת, פרט למלאכה שאי"צ לגופה שחמורה יותר ונחשבת כדאורייתא. [הגרשו"א זצ"ל (מנח"ש ח"א סי' י אות ו ד"ה ומעתה), וכן פסק האור לציון (ח"ב פ"ל הגה ב' ד"ה ולענין וממ"א הגה ב' ד"ה ומכ"ל)].

על ידי גרמא

עשיית מלאכה ע"י גרמא אסורה בשבת, אבל לצורך מצוה, חולה אפילו אין בו סכנה, או מקום הפסד, מותרת. [הרמ"א (או"ח סי' שלד סעי' כב), אולם מסתימת השו"ע (סי' שלד סעי' כב) משמע שמוטר לגומי. וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (שולחן שלמה סי' טח הגה על סי' סח). אליבא דהשו"ע. וכן פסק הזרע אמת (ח"א או"ח סי' מד ד"ה ומעתה). ובאר לציון (ח"ב פ"ל הגה ב' ד"ה ולענין וכפ"ה הגה ג) כתב דעכ"פ אסור מדרבנן, כמבואר בב"י (סי' תקד סי' ד"ה אפילו שהזכיר דברי הרבנו יואל. ומש"כ שלצורך מצוה או חילוי שרי, כ"כ במנח"ש (ח"ב סי' ק)]. וע"י עוד. [א"כ אם אין הזמן בהול ובידו לעשות מלאכה בגרמא יש לעשות כן. כמלאכות דרבנן]

לידה מוקדמת

מחלקן שבת (אם יש צורך בכך) ע"מ למנוע לידה מוקדמת. נודעת הגריי"ש ואזנר זצ"ל (כנס רפואה והכלה עע"י א מחשובי בתי דינים באה"ק - ב"ב) לענין צום יוה"כ שאפילו מהשבע השלושים ושבוע אע"פ שמבחינה רפואית העובר יוצא מכלל בעל ועל כן אין סכנה אם התכווצויות יכניסו את האשה ללידה מי"מ אם יש צורך בשתייה על מנת לעצור התפתחות הלידה עליה לשתות עד השבע השלושים ותשע. וכן פסק הגרניק שליט"א (חוט שני יוה"כ פ"ט ס"ק מה עמי קסר-קס"ז), ולכאוי ח"יה לענין שבת).

הכנות מערב שבת

הכנת צרכי היולדת מער"ש

כשתגיע לחדש התשיעי יש להכין דברים הנצרכים לצורך הלידה מער"ש על מנת למעט בחילול אם תלד בשבת. [מי"א (סי של ס"ק א) ע"פ ספר חסידים (סי תנתח)]. ואע"פ שראוי לעשות כן מי"מ אין זה חיוב. [דהרי בשי"ע סימן רמ"ח מבואר דמותר להפליג בספינה מערב שבת אפי' שיצטרך לחלל מערב שבת. וא"כ ק"ו שאינו מחויב לעשות מעשה למנוע חיולול שבת הלילול לבוא עליו מלאכה. וכן מבואר בגר"ז (אות ג) ובמ"ב (סי"ק א) שראוי לעשות כן. וע"י עוד בחת"ס (יו"ד סי' שלח) ובמנח"ש (סי ק' ז ענף ד אות ו ד"ה שבתוכך שבת)]. וכל זה כשהגיע אינו חודש התשיעי על ההריון שאז יש לחוש שתלד, אבל בתחילת חודש התשיעי בזמנינו סוף מצוי שתלד ואי"צ להכין צרכיה מער"ש. [תשובות והנהגות (ח"ה סי' פד ח"ה נוג'ה)]. וע"י בכל זה בשמעתא עמיקתא גליון רל"ח].

להמצא בקרבת בית החולים

ראוי במידת האפשר להמצא בקרבת בית החולים סמוך ללדת שבת כדי להימנע מנסיעה בשבת. [נהז"י והגרשו"ז זצ"ל (ששי"כ פל"ז הנה ג)]. ואם יש משום מצוה או שיש טרחה גדולה אינה צריכה להחמיר. [כן מצנינו בסי' רמ"ח לענין הפלגה בספינה מער"ש שלצורך מצוה מותר אף שיצטרך לחלל השבת מחמת סכנה (ואף לדבר הרשות שרי אם מפלגי מתחלת השבוע), וא"כ ק"ו כאן דאין לחוש בכל כלי"ג. וכן מבואר בדברי החזו"א והגרשו"א זצ"ל הני"ל. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' מג ואשרי האיש ח"ב פל"ז אות ח)].

התחילו צירים מערב שבת

אף אם התחילו צירים מער"ש אינה חייבת לנסוע לבית החולים לפני שבת, כיון שלפעמים הם נעצרים ואינה יולדת ואין כאן אלא ספק (ומי"מ ראוי לעשות כן כני"ל), והכל לפי הענין. [נהרי אף לדעת המ"ב (סי' רמט) הסובר לענין הפלגה בספינה מער"ש דאם יודע שיצטרך לעבור מלאכה דא"ו אסור להפליג מער"ש, היינו שיודע שבדאי יצטרך לחלל השבת, משאי"כ במקום ספק כמבואר בדבריו בפתיחה לסי' רמ"ח (ושם סי"ק כ). והארכנו בזה בסי"ד בגליונות קל"ב וקל"ד], וא"כ ק"ו בי"ד דהכי הוא, ומי"מ הכל לפי הענין דלפעמים זה בכלל "ויש"מ שכן הוכיח בתשובות והנהגות (ח"ה סי' פח ד"ו נוג'ה)]. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פל"ז אות כא). וע"י בתורת היולדת (פ"ב הנה א) ובקצות השלחן (סי' קמ בדח"ש ססי"ג א).

תוכל לנסוע בשבת לבית החולים עיי ער"ש

במקום שיצטרך לעבור על אמירה לנכרי או שאר איסורים דרבנן בלבד, א"צ להמצא בקרבת בית החולים. [דהרי אף לפי המ"ב הני"ל שמחמיר לענין הפלגה בספינה מער"ש כשיצטרך לעשות ד"ה בוסת מלאכה דא"ו, מי"מ במקום שודאי יצטרך לעשות מלאכה דרבנן מודה להקל כמבואר בביאור הלכה (סי' רמט ש"ב עמ' עממה). ומשום חסד חסדות י"ל דדוקא חששו על מלאכות דא"ו. ושוי"מ שכן פסק הגריש"א זצ"ל (ה"ל שבת בשבת ח"ב פכ"ט אות ט) אף כשרציה לצאת מחוץ לתחום].

קביעת תאריך לניתוח קיסרי בערב שבת

ע"י מש"כ בזה לעיל לענין קביעות ניתוח בער"ש.

זירוה לידה בערב שבת

אין לעשות זירוה לידה בשבת ואף לא בערב שבת סמוך לכניסת השבת, אלא אם כן קיימת סכנה או חשש שלכמה לעובר או לילולדת [ששי"כ (פל"ז אות ד)], או משום צורך רפואי אחר. [דהרי בבחי"ג הוי בכלל מכניס עצמו לאונס דשרי במקום מצוה וכו' כמבואר להלן. ובדרך זה כתב בארחת שבת (פ"כ אות ק)]. והוא אינו יומימי לפני שבת, א"ל לחוש לחילול, כי כן חציפות מלאכות שיש בהם משום חילול הם רק שני ימי"ם. [על הקהלות יקבש בשם החזו"א הובא בקרייטא דאגרתא ובתורת היולדת (פ"א הנה ג)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קל"ב].

מתי יש לנסוע לבית החולים

היולד שבת עבור יולדת

מילדין את האשה בשבת וקורין למילדת שתבוא אפי' מוחץ לתחום ומחללין עליה את השבת. [שו"ע (סי' של סעי א)].

ממתני מהחולים שבת עבור יולדת

מחללין עליה שבת, משתשב על המשבר, או משעה שהדם שותת ויורד, או משעה שחברותיה ושואגות אותה בזרועותיה שאין בה כח להלדן. [שו"ע (סי' של סעי ג)].

שבת קוראים למילדת

כל זה לענין הדברים אשר אפשר לעשותן כאן בלי עיכוב, ע"כ אין מחללין שבת בזה כ"א אחר שיהיה א"ו סומימים אלו, אבל לענין קריאת המילדת לא שייך שיעורים הללו כי הם קרובים ללידה יותר משמירני ביאת הכהמה, אלא משעה שמוגשת קצת אפי' בספק מותר בקריאתה. [ט"ו (סי"ק ב)]. וכן פסקו הערוה"ש (אות ד) והמ"ב (סי"ק ט)]. וע"י בסמוך.

שיעור שרת

ראתה אפילו קצת דם בכלל שותת הוא. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פל"ז אות א)].

אחווה צירים

אשה אחווה צירים בכלל יושבת על המשבר היא, ועליה לנסוע לבית החולים על מנת ללדת, והד"ן כן אף בשבת. [נהר"ה (או"ח סי' של אות ד)]. וכן משמע מהפלי"ט (סי' קצד ס"ה)]. ומחללין משעת הופעת צירים סדירים כל 15 - 20 דקי' (ואם בלידות קודמות נמשך תהליך הלידה זמן קצר, וכן מחללין מייד כשהתחילו צירי הלידה אף שאינם סדירים)]. ארחתו שבת (פ"כ אותיות ע' ועה)]. וכן אין צירים, אבל מרגישה לחץ וחשה העובר רוצה לצאת, יש לנסוע לבית חולים אף בשבת. [תורת היולדת (פ"ג)]. ועיי"ש (עמי מה ועמי קעד) יש שני סוגי צירים: א' צירי פתיחה - צירים הורומים לפתיחת הרחם ונמשכים באופן דריר כמה שעות עד הלידה (בלידה ראשונה הם בין 10-12 שעות בשאר הלידות 8-12 שעות). ב' צירי דחף - צירים שדוחפים את העובר החוצה לאחר פתיחת הרחם ונמשכים פחות משעה בדרך כלל. (בלידה ראשונה 40-30 דקי', בשאר 20-30 דקי)].

נפילת הפקק

אחר נפילת פקק הרחם האשה עלולה ללדת אפילו אחר כמה ימים, ועל כן בדרך כלל אין סימן זה מתייב לחלל שבת אא"כ יש צירים או סימני לידה אחרים. והכל לפי הענין. ע"י בענין ח"ה

בשעה שיש ירידת מים (מי שפיר) אפי' אם הוא רק ספק אם תלד עכשיו מותר לחלל שבת על מנת להגיע לבית החולים, מחמת שלפי הרופאים ירידת מי השפיר בסוף ההריון הינה חשש לתחלת הלידה, וכמו כן יש חשש לדלקת, ועיי"כ מחמת האפשרות על סכנה לוולד מחללין את השבת כדי שתגיעי במהירות לבית חולים (א.ה). בפרט כשאין המון שפיר צלולים)]. [ששי"כ (פל"ז אות ח והנה כב), וכן הובא בארחת רבנו (ח"ה עמי שזו אות ט). וע"י בשמעתא עמיקתא גליון רל"ח)].

למעט באיפורים

מלאכה בשינוי

במקום האפשר יש לעשות המלאכות לצורך יולדת בשינוי (אף לדעת המקילים לענין חולה שיש בו סכנה). [שו"ע (סי' של סעי א)]. וביאר במ"א (שם סי"ק א) דאע"פ שהשי"ע חולק על הרמ"א הני"ל דבעינן שינוי, מי"מ בלידת מרה מפני שאם היולדת וחבלה הם כדבר טבעי לה ואין אף מאלף מרה מחמת לידה ולפיכך החמירו לנטות במקום שפיר]. וי"א שאף במלאכות דרבנן הד"ן כן. [ומשמע מהמ"ב (פ"כ אות א) סי"ק א), אלא דיש לחלק דתתם חמיר טפי אין הדבר מוסכם דליכא רה"רי בזמנינו. ובביאור הכה"מ (אות ג)]. וכן הוא בקצות השולחן (סי' קלה בדח"ש סי' ק' ז"ה ומבואר) דאפי' איסור דרבנן צריך לעשות עיי' שנינו] [למעשה יש להקל במלאכות דרבנן. [הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ב פל"ז אות ט)]. ותורת היולדת (פל"ב הנה ב)].

עיי ער"ש

לצורך יולדת במקום האפשר עושים המלאכות עיי עכו"ם (אף לדעת המקילים לענין חולה שיש בו סכנה)]. [וכן מצנינו בפמ"י (א"ה סי"ק ב) שכתב גם יש עכו"ם יש לעשות על דרך, ועדיף שיעשה הישראל בשנינו, והוכיח כן מהרמ"א הני"ל הסובר בדמקום פקוי"א יש עכו"ם עושים עיי, ואע"פ שחולקים על דבריו מי"מ בלידת לבויע ל"ל הד"ן כן. וכן פסק בשו"ע (כלל ב צות א). וכן דעת התת"ל (סי' של סי"ק א) משום שמלאכה בשינוי עיי ישראל חמירא מאמירה לנכרי. וכן נקט הגריש"א זצ"ל (ה"ל שבת בשבת פכ"ט הנה יט)].

בשעת הלידה או לפני הלידה

י"א שחובת השינוי הני"ל נאמרה דוקא בשעת הלידה עצמה. ולכן מותר לטלף לרופא וכדומה לצורך יולדת ללא כל שינוי (ומי"מ לדעת הרמ"א המובה לעיל המחמיר בשאר חולים, ה"ה כאן צריך לשתות אף לפני הלידה)]. [מתייש"ם בשבת הני"ל משמע דד"ן שינוי קאי על יולדת בשעת הלידה דבהו וסקת המ"ם שם. וכן מוכח לכאורה מהמגיד המשנה שכתב דאף להרמ"ם בעיני שינוי ביולדת כי אין אף מאלף מרה, ומשמע דחובת השינוי נאמרה בשעת הלידה עצמה, שאע"פ שהיא סכנה מי"מ כיון שאין חשש כ"כ צריך שינוי. וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (הרופא בשבת לפעל המשמט אברהם הנה 106) והאור לציון (ח"ב אות ג הנה ג)]. וי"א שד"ן שינוי נאמר רק קודם שהתחילו סימני לידה. [הגר"ז (ח"ה הגרי"ז על עניני קה"ח יומא וסוכה ה"ל ח"ה סי' סח) ומבחינוך הלכה (סי' של ד"ה ומוליקין) משמע קצת כהגר"ז (שהרי כתב בשעת הלידה לא צריכים לטום פרט, עיי"ש)]. ובתורה"ש (אות ה) משמע דחובת שינוי נאמרה דוקא על דברים שעושים עברה משום יתובי דעתא, עיי"ש].

בשעת הלידה לבית החולים

נסיעה במכונית עבור הולדה שיש בו סכנה

מותר לנסוע במכונית בשבת על מנת להסיע את הרופא לבית החולה במקום חשש סכנה, וכן את החולה לבית החולים וכדומה, או לכל צורך אחר עיי"מ לטפל בחולה. [ע"י לעיל שמחללים שבת אף במלאכות מה"ת החצלת חיים)].

נהג שאינו שומר שבת

מותר לנסוע גם במכונית על מחלל שבת, אפילו אם הלה ימשיך אחר כך לנסוע באיסור. [הגרשו"א זצ"ל (ששי"כ פ"מ אות פו) דכיון שמותר לחלל שבת עבור החולה ק"ו שמותר לעבור על לפני"ע. עיי"כ. וע"י ברמ"א (יו"ד סי' קנז) שעל לאו של לפני"ע אמרין יעבור ולא ירהג אף בשעת השמד. ובאמת י"ל דבכח"ג ליכא משום לפני"ע כלל כמו שבארנו בסי"ד בשמעתא עמיקתא גליון כ"ז, וכ"כ המנח"ש (ק"ו סי' ז ענף ד אות ג) נופ"א]. ומי"מ שבת. [פרט. וכ"כ הששי"כ (פ"מ אות פח)].

בשעת הלידה לבית החולים מרדוק

לכתחלה יש לנסוע לבית החולים הקרוב וכשר אין הבלד ברמה הרפואית בין בתי החולים, אך אם היולדת מרגישה שיטפול בה יותר טוב בבית החולים הנמצא במקום מרוחק, או שבית החולים היותר רחוק טוב יותר מבחינה רפואית, מותר להסיעה היולדת לבית החולים הרחוק, אפילו אם ניתן להגיע לבית החולים הקרוב ברגל. [ששי"כ (פ"מ אות טג ופל"ב אות טח), ארחתו שבת (פ"כ אות כט) והגר"ז שליט"א (חוט שני ח"ד פ"א ד סי"א אות א)].

הקפדת רב פטוי על אמבולנס

אם עומד לפניו האפשרות לנסוע ברכב פרטי או להזמין אמבולנס, אם החולה או היולדת זקוקים לטיפול מהיר וזה יהיה אפשרי עיי חב"י הצלה עדיף לטלף לאמבולנס עיי"מ שיתחילו לטפל בו במה שאפשר מה שניתן להסיעה. ואם אין צורך זה יש להעדיף לנסוע ברכב פרטי, אם אין חשש כלל לשינוי מחמת זה. [כ"כ עיי' הזמנת אמבולנס יש ריבוי מלאכות, שחת טלפון עיי"מ להזמין, רישומים, באמבולנס רגיל באים חובשים חוץ מהנהג דבר הגורם שכמה ישראלים יעשו מלאכות שהרבה פגמים אין להם צורך, בפרט שאינם שתוי"ם. ובדרך זה כתב ארחתו שבת (פ"כ אות פד)].

הזמנת אמבולנס או להמריא השכר

מותר לו לאדם לטלף כדי להזמין אמבולנס כדי להעביר לבית החולים חולה שבי"ס, ואין הוא חייב להטריד שכן בעל מכונית שומר שבת בהסעת החולה, אם יצטרך שכן זה להישאר מנותק מבני ביתו במשך השבת (משום שלא יוכל לחזור לביתו), או אם יצטרך לקום משנתו בשביל נסיעה כזאת. [הגרשו"א זצ"ל (ששי"כ פ"מ אות פד)]. וע"י מש"כ לעיל לענין לבקש תבשיל מהשכר עיי"מ שלא יצטרך לבשל עבור החולה].

בידו לנסוע במכונית קטנה

מכונית כבדה אין הימצאות על נוסע בודד נוסף מביאה להבערות רבות יותר של בניזין, אלא שתצרוכת הבניזין גדולה יותר במקצת. לפי"ז [לדעת הסבורים שיש בזה משום איסור ריבוי בשיעורים, עיי' בזה להלן דיניני ליווי יולדת] אם יש לו כמה כלי רכב יש להעדיף אם אפשר לנסוע במקרה של פקוי"א ברכב הקטן ביותר שהנסיעה בו מצריכה מספר הבערות קטן יותר. [ששי"כ (פ"מ הנה קפ), עיי"ש בזה. והארכנו בזה בסי"ד בשמעתא עמיקתא גליון רל"ז].

מכמכים הדרושים לנהיגה

מותר לנהג המכונית לקחת עמו את רשיון הרכב ואת רשיון הנהיגה שלו ושאר הניירות שבלעדיהם אין לנסוע אע"פ שאין עירוב במקום היציאה. [ששי"כ (פ"מ אות עח)].

הפעלת מכשיר היוו"ט הלוויני (ג.י. פי. א.ס.) כדי להדריך את הנהג המתקשה מותר להפעיל את מכשיר היוו"ט הלוויני (ג.י. פי. א.ס.) כדי להדריך את הנהג המתקשה להגיע למקום הדרוש עבור החולה שבסכנה, או עיי"מ לבחור מסלול קצר יותר או כבב"ש שאינו פקוק, עיי"מ לרזו טיפול החולה המסוכן או עיי"מ לקצר הנסיעה עיי"מ למעט עשיית איסורים מחמת ריבוי הדרך. [פרט. וכ"כ בששי"כ (פ"מ אות ט). ומתייש"ם שמה"ר אף למעט, הד"ן כן כמבואר לעיל לענין לטלף לכה"ס עיי"מ שיבוא, עיי"ש, וכאן הוי איסור הפעלת המכשיר וניתנת הפקודת להובילו למקום שצריך להגיע ועיי"מ מבעט בריבוי הבערות האסורות מה"ת מחמת הנהיגה ועוד איסורים מחמת הנסיעה (עצירות דבר הגורם הדלקת הנורות האחוריות של הרכב וכדו)].

הצגות דברים לצורך הלידה

מותר לחולה או יולדת לקחת עמהם לבית החולים כל דבר שיתכן שיהיה להם צורך בו בשבת להצלתו (כגון תיק רפואי של היולדת או החולה שיש בו מידע חיוני לצורך הלידה או הטיפול וכדו), אף אם הדבר כרוך באיסור הוצאה וכדומה. [ששי"כ (פ"מ אות פכ)].

לקיחת דברים לצורך מוצי"ש (בשיש עירוב במקום) אף דבר שאינו מלאכה רק טרחה, כגון הבאת חפצים משבת למוצי"ש (שארין בהם צורך מחמת הלידה), אסורים בשבת ויו"ט משום הכנה. ומי"מ בשעת הדחק יש שלא ימציא בליהל בקל, אם עושה כן בעוד היום גדול שלם מוכח שהוא לצורך הלידה מותר. [עיי' בחי"א (כלל קנ"ג אות ו) הובא במ"ב סי' תק"ס א ושהע"א יוצ א)]. ואף באופן שמוכח שהוא לצורך מוצי"ש, אם עושה הכל כטרחה אחת אין משום איסור הכנה, ועל כן תיק שיש בו דברים שיש בהם משום צורך היום וצורך מוצי"ש מותר לקחתו אם יש עירוב במקום ואינו יוצא מחוץ לתחום שבת. [כן יוצא מהמ"ב (סי' שלו ס"ק לג) ע"פ התוספת שבת (סי"ק יב)]. וע"י בש. עמיקתא גליון רע"א].

יש מוקצה בתיק

אם שכתב בתיק דבר מוקצה (כגון מעות) אין התיק בסיס לדבר איסור, ומותר לטלטלו, והד"ן כן התיק אין דבר המוקצה שם בער"ש אלא שהיתה דעתו לטלף משם לפני כניסת שבת. [שו"ע (סי' שט סעי ד) ומ"ב (סי"ק יח)]. ואם הניחו שם מער"ש ע"י שישאר בשבת נעשה בסיס. [שו"ע (סי' שיש סעי ז)]. אולם אם הונח שם גם דבר היתר הרי הוא בסיס לאיסור להיתר ואם דבר ההיתר חשוב לאדם יותר מדבר האיסור מותר בטלטלו. [שו"ע (סי' סעי ח)]. ומי"מ אף כשמותר לטלטלו צריך תחילה לנער ממנו את דבר המוקצה, ורק באופן שא"א לנער את המוקצה כגון שהוא עלול להנטק או שהאדם צריך להשתמש במקום, מותר לטלטל את החפץ עם המוקצה שעליו עד שיוגיע למקום ששם יוכל לנער ואז ינערגו. [שם]. וכשיאין כונתו בעיקר הטלטול בשביל דבר ההיתר, אלא רק עיי"מ שלא יפסד המוקצה אסור לטלטל התיק אלא אם כן מנער. [מ"ב (סי' שט ס"ק ד)]. אולם אם הוא בסיס להיתר ואיסור אם חושש להפסד של המוקצה אינו חייב לנער. [מ"ב (סי' רע"ג ושהע"א סי' שט אות ז' וי"ט)]. ואינו צריך להסיר מער"ש את המוקצה עיי"מ שלא יצטרך לנערו בשבת. [כן משמע מסתימת הפוסקים. וכן פסק הגרשו"א זצ"ל (ארחתו שבת פ"מ והנה פ"א ושולחן שלמה סי' שח ס"ב, ס"ק ו הגה ג)].

המוקצה בתוך בית (של התיק)

אם המוקצה נמצא בתוך כ"ס של התיק (וכן הד"ן בבגד) והוא אינו תפור לארכו של התיק (או הבגד) אלא פ"ו לבד תפור והוא תלוי אינו חייב לנער המוקצה (אם יש עירוב במקום), אבל אם היה הכיס כולו תפור לתיק (או בבגד ז' כמו שמצוי בהם של חולצה) כל התיק נחפך לבסיס (ודניו כמבואר לעיל). [רמ"א (סי' שי סעי ז') ומ"ב (סי"ק כט) ומ"מ עיי"ש שהכיס הוא בסיס למוקצה. וע"י ברמ"א שבארנו שצריך לנער בכל אופן משום שמא יצא להרי"ו. ובמקום שיש עירוב לא שייך זה. ועוד דיעויין בא"י (אות ט) ובכח"ח (אות ט) דלד"דן שאין רה"ר אפשר להקל לצורך].

נטיעה מחוץ לתחום

יוצאים אין חוף לתחום שבת לצורך הלידה. ומי"ב (סי של ס"ק א). ומי"מ אם אין הזמן דחוק שיתדל שלא לקחת עמו מטלטלים שאינם הכרחיים לנסיעה או לחולה כדי שלא יוציאו מרשות לרשות או מחוץ לתחום. וששי"ב (פ"מ אות ג). ואם יש עירוב במקום היציאה, מותר לנהג לקחת עמו אוכל לא רק עבור החולה אלא גם בשביל עצמו, אף אם יסע דרך מקום שאין בו עירוב ואסור לטלטל בו (כ"ה המכונית עצמה היא הרחי"ל), ויש שצדידים שהדין כן אפילו אם יש מחוץ לתחום. והגרשו"א זצ"ל (ששי"ב שם הגה קטב ופנח"ש ח"א סי טו) ונשאר בצ"ע. ועי' באג"מ (או"ח ח"ה סי כו) ובמנח"י (ח"ט סי לו וחי"י סי א אות א). ומי"מ אם יש עירוב המחבר את העיירות אפילו על עירוב כללי (ואינו עירוב מהודר) נחשב הכל כתוך התחום. (הגרשו"א זצ"ל).

להנות המכונית

נהג אשר הביא את החולה לבה"ח לא יסע יותר מן החוף לצורך החולה, ומי"מ לא יחנה במקום שיוכל להזיק את העוברים ושבים, אם במקום שעלול להפריע להגעת חולים אחרים. וששי"ב (שם אות א). ובאופן פרטי אלה חנות אבר בשרותו מכונית שמתקן בו אפשרות לחניה אוטומטית, יפעילנה, ולכתחלה יעשה כן בשינוי, וזה עדיף מלחנות בעצמו כי עי"ז ממעט בעשיית מלאכות.

כיצד המנוע

מותר לומר לכריי הפסיק את פעולתו, ואם אין כריי יש מקום להקל ולהפסיק את פעולת המנוע ע"י קטן, אין כריי ואין קטן יכבה בעצמו ואם אפשר יעשה כן בשינוי. ומה שהתירו ע"י עצמו או קטן היינו כאשר אמנם לא תהיה הדלקה של אחת הנורות החשמליות עקב כביי המנוע (כגון הנורות שלבוח בקרחה), אלא אם כן קיים חשש קרוב שהמנוע שימשך לעבוד ללא הפסק, יתחמם יתר על המידה ויתפוצץ ויגרור לפגיעתם של העוברים במקום, או חשש שילדים ישחקו במכונית ויגיעו לרדי סכנה. וששי"ב (פ"מ אות ג). ואסור לטובב את המפתח של מתג ההצתה כביוני, אם אמנם יכבו בשל כך נורות המכונית (אלא"כ יש חשש שילדים יפעילו את המתג, כאשר יראו את המפתח בתוך המכונית והרי יש בזה משום חשש סכנה). וששי"ב (שם אות ג). ואם אין עירוב במקום שאליו הביא את החולה אל יוציא מפתחות המכונית ושאר מטלטליו. וששי"ב (שם אות ע). ועיי"ש (פ"כ אותיות פ ופ) ובשםתא עמיקתא גליון רס"ח לענין טלטול המפתח מטעם מוקצה.

ליווי יולדת

לצורך ישוב דעת היוולדת (תומכת לידה וכדו') חובה ללוות יולדת לבה"ח אם יש משום "איתובי דעתה" אפי' כשיש צורך בעשיית מלאכות דא"ר. ועי' בשו"ע (רס"י של), וכן פסק החו"מ"א (קובץ אגרות ח"א סי קמ"א) שיש לרזו שישע עמה. וכן נקטו הקהלות יעקב (אחרות רבני ח"א ע"מ קיס אות רכח), השבט הכרי (ח"י סי לו סי של"א א, ח"ו סי לה אות ד) והש"ס (א"ת ח"ו ו"מ אות ב). ואפילו אם האשה כבר נסעה לבית החולים מותר לנסוע לשם לצורך זה. והגרמי"ק שליט"א (חוט שני ח"א ע"י המ"ג). ועל כן אם אין דעת היוולדת מיושבת ללא ליווי ותומכת לידה וכדו' מותר אף לקרותה שתבוא אפילו ע"י מלאכה מה"תי, והכל לפי הענין. (מנש"ט. וכן הוא בששי"ב (פ"מ אות פ) בארורות שבת (פ"מ אות צ). ובאופן שאין משום ישוב דעתה, אבל יש לה צורך גדול, בזה פעמים שניתן להקל שמעצמם בבטיעה של היוולדת, ע"י בזה הלחך).

לעזרה במירת הצורך (כשאין משום ישוב דעתה)

אפילו אם היוולדת אומרת שאינה צריכה ליווי כלל אעפ"כ יש לבעלה או א' מקרובה לנסוע עמה, כיון שהרבה פעמים צריכים להחליט דבר שיש בו משום פקו"נ וצריך שיקול הדעת של הבעל או קרובה. [כנלע"ד. ושי"מ שכן פסק הגרמי"ק שליט"א (שם) דליווי היוולדת או החולה לבית החולים, אינו רק מדין יתובי דעתה, אלא מדין פיקוח נפש, ויש צרכו לעשות או להזיק דבר שצריך את עזרת הבעל. וכענין זה מצינו בהגרשו"א זצ"ל (אחרות שבת פ"כ הגה טו) לענין ללוות חולה שחייה מורה שצדקת התלות ולנסוע אחריו כיוון שיוכל לרזו הרופאים שלא יתעכבו. אולם באור לציון (ח"ב פ"א אות כ) כתב שכל שאינה מבוטאת, לא להתלות אליה בחינם. וכן ר"י דעת הקצות השולחן (סי קמ"ט ס"ק א) והאג"מ (או"ח ח"א סי קל"ב).

מקומו נוסף (ריבוי בשיעורים בנמיתה במכונית)

י"א שבהוספת נוסעים במכונית יש משום ריבוי במלאכת הבערה. [הר צבי (וי"ד סי רצג) ועיי"ש ששי"מ כל עיקר חיוב זה הוא על הגה (ולא על הנוסעים). וכן פסק הששי"ב (פ"מ הגה קפ"ג). וי"א שאין לחוש בכל אופן משום ריבוי בשיעורים בנמיתה במכונית כלל. [כן משמע מההג"מ (או"ח ח"א סי קמ"ב), וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש ח"א פ"א אות ג) שאין אסור מצד תוספת הבערת החלק הנוספת מלבד שמוטו"ק במכונית, נדראה שהיה בטל ואין לאסור בשל כך. ובתשובות והנהגות (ח"ב סי קע) כתב דאין משום אסור יבטי אף רצונו בכך ואדברו לא ינחא ליה בזה. ועי' בדבריו בח"ה סי פ"ט (ד"ה ורנאה). ועל העקרונות יעקב (אחרות רבני ח"א ע"מ קטב אות רלב) הסתפק בזה]. ולמעשה אין להקל אלא במקום שיש לחוש משום יתובי דעתה או משום צורך גדול, אבל בלא"ה יש לאסור משום זילותא דשבת כמבאר להלן ומשום חשש אסור יבטי בשיעורים. (והארכנו בס"ד בשםתא עמיקתא גליון רל"ז). חשש מראית העין וזילותא דשבת (למקביל לילול) אף לדעת הסוברים שאין משום ריבוי בשיעורים בנמיתה של אדם נוסף במכונית יש לאסור לנסוע נוסף להצטרף משום זילותא דשבת. והגרשו"א זצ"ל (שם). וי"א שיש בזה חשש מראית העין. (אג"מ (שם), ולפי דעה זו בנשע באמבולנס נראה דלא שייך מראית העין]. ובמקום שיש צורך ליוולדת יש מקום להקל לדעה זו (אם שלא תבא לידו סכנה). (אג"מ (שם). ועי' בתורת היוולדת (פ"ב הגה א) בשם החו"מ"א שיעף לחולה שהיה צריך לנסוע בשבת שיתעטף בטלית כדי שלא יחשדוהו כנוסע חיים בשבת. וכן שם אדם נוסע באמבולנס אין מקום לחשש. ועיי"ש דמי"מ במקום הגדול נחשב ממש אין לחוש לזה רק במקום שנוכח עם החולה אינו נגרז בי"כ בגוף החולה אר"ו לעשות כן].

נוסעים על ידי נהג עכו"ם

אם נהגה הוא עכו"ם הדין קל יותר, כי יש סוברים שאין אסור ריבוי בשיעורים באמירה לעכו"ם, ועל כן אם יש צורך גדול במלווה נוסף יש מקום להקל. (הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פ"א אות א). ועי' בשםתא עמיקתא גליון רל"ח).

לנמיע עמה כדי להציל מאיפור יחוד

אשה הצריכה לנסוע לבית חולים כגון ללדת, אם יש בנמיתה משום אסור יחוד (כגון בכבישים שלא עוברים מכוניות (בממוצע) פעם ב"י דקות) לכתחלה לנסוע עם נהגה, ואם הדבר אינו אפשרי, יצטרף מלווה לנסיעה כדי להנצל מאיסור יחוד. והדין כן אף בשבת. ועי' גמ"ר הנ"ל אף הגיע למקום שאין בו כבר משום יחוד אין המלווה צריך לרדת אלא משך יחוד גמ"ר אפסיעת). (הגרשו"א זצ"ל (ששי"ב פ"א אות ב) ושם הח"ה סי לו ד"ה סי"א). ומי"מ לא יעשה איסור תורה ממש ע"מ להנצל מאיסור יחוד. (תורת היוולדת (פ"ד הגה ד), ועיי"ש לענין איסור תחומים יחוד מ"מ"ב מג"ל. ואם אין בידי החשיג מ"ם שיציל מיחוד כלמרי אלא מיחוד דא"ר (כגון בצירוף עוד אישה) שם תעשה כן. (צ"ח ח"א סי פ"א אות טו). וגם אם זה אין בידיה פקו"נ דוחה איסור יחוד. (נשע"ט הל"ה ח"א סי"ה לה) ותורת היוולדת (פ"ד הגה ד). ועי' עוד בזה בדבר הלכה (יחוד סי טו אות א) ובחוספת שם על סי ב על סי טו (ו באוצה"פ (שם סי"א אות ז)). (וכל זה שייך אף באיש הצריך לנסוע לבה"ח מחמת פקו"נ ואין בידו לנסוע ע"י אישה). ועי' בשםתא עמיקתא גליון ש"ה – הלכות יחוד].

יחוד משאחזה צירים

גם אישה שיש לה צירי לידה יש בה משום אסור יחוד. (מנח"ש ח"א סי א אות א). ועי' בתורת היוולדת (פ"ד הגה ד) בשם הגרשו"א זצ"ל שנוטה לומר שאם תקפה צירי לידה ממש אין משום יחוד. מעבר בכמה שיש עין אלקטרונית בית חולים אם מחלקה שאין אפשרות להכנס אליהן ולא לעבור דרך דלת שנפתחת באמצעות עין אלקטרונית, אם הזמן כרוך בהול יכנסו כדרכו, אלא לאו ישתדל להכנס רק אחרי שנכרי פתח הדלת, ואם אין עכו"ם במקום רשאי להכנס אחרי שנפתחו על ידי יהודי שאינו שתוי"מ או על ידי מי שלא ידע על איסור המעבר דרך שם והדלתות נפתחו ועבר שם. וששי"ב (פ"מ אות טו).

עליה במעלית

אם מחלקת היוולדת נמצאת בקומה גבוהה והיולדת עדיין אינה במצב של חולה שיש בו סכנה, אך אין בכחה לעלות ברגל, או שחוששת הולדת תחלש מחמת העליה במדרגות והדבר עלול להכביד עליה בהול בעת הלידה, אם אין הדבר יכול שתשתדל לנסוע במעלית באופן הקל יותר כמבואר לעיל, וכגון אם יש שם נכרי יבקשו ממנו להפעיל את המעלית עבורם, ואם כלאחר יד כגון במרפק וכדומה. [אחרות שבת ז"מ אות ז]].

חזרה הביתה אחרי שהתברר שיש זכר ללדת

יולדת שהגיעה לבית החולים ונתברר שלא הגיע זמנה ללדת, אם יכולה להגיע לביתה בכוחות עצמה, אין לה לחזור הביתה במכונית אשר ישראל נוהג בה, אם חשה ברע באופן שדינה כחולה שאין בה סכנה (כלומר אינה הולכת בכריאה או שנפלה למשכב), מותר לה לחזור במכונית שנוהג בה נכרי, והוא שיש לה להישאר בבית החולים עד הערב ולקבל בו כל צרכיה וביתה נמצא בתוך תחום שבת, והנכרי יכול גם לקחת במכונית את החפצים של המשתחרר כולל חפצי מוקצה. וששי"ב (פ"מ אות ג).

חזרת המלווים לביתם

יצאו מחוץ לתחום עם מהלך להציל את הנפש ויצא מחוץ לתחום, כשגמר את מעשה הצלה יש לו אלפים אמה לכל רוח מהמקום שהוא נמצא. והתירו לו חכמים לעבור על איסור תחומים סופג משום תחילתן שאם לא יתנו להם אלא רק ד' אמות בלבד יש חשש שימנעו פעם אחרת מלבוא להציל. [עירובין (מ"ד), תוס' (שם ד"ה כל) וש"ע (סי טו) וס"ע א וס"ע ג]. ועי' בשו"ע (סי שבת סי טו) ומי"ב (ס"ק ב), אבל אסור לו לשוב למקומו (אפילו ברגל). (שם וששי"ב (פ"מ אות ג והגה קפ)).

עשיית מלאכה

היתר הנ"ל שנתנו חז"ל (לעבור על איסור המלווים ללא שיצאו החליל נאמר על איסור דרבנן של תחומים אבל לא על איסורים מן התורה מ"א (ל"ה תצו ס"ק יח), ועל כן אין להתייר למי שהוביל חולה לבית החולים או לרופא שנתן הטיפול לחשיב"ס שיעבור בשבת על איסור ארוטיתא בחירתו משום חשש שיש נמצא אתה מכשיל לעתיד לבוא ולא יבוא להציל. [מנח"ש ח"א סי"ה (פ"ח) וצ"ח (ח"א סי לוט). ועי' בצ"ח (ח"א סי טו) שאין להתייר מפנין מן מכתח לו גב בית חולה שבייבי כי חשיב"ס לא שכח ואולי בתר רוב], ואף כשיש צורך רק עשיית איסור דרבנן ע"י מ"מ לחזור למקום חפצו, כי אין לנו אלא מה שהתירו חז"ל במשנה ובגמרא. [הר צבי (ח"ב סי"ד) ו"מ"מ ש"ק] ומי"מ ש"ק מ"מ ט"ו ח"א סי"ה (פ"ח) וצ"ח (ח"א סי לוט). ויש הורו להתיר אף מלאכה מן התורה מפני חשש ז"ר. [ע"י בארורות רבני ח"א ע"מ קה אות ר"ג ועי' קט א אות רכח] בשם בעל הקה"י בשם החו"מ"א שאין לאסור לרופא הנוסע בשבת להציל אמו בנחלה לחזור עם מכוניתו לביתו כדי שלא להכשילו לעתיד לבא שלא יסרב לנסוע בשבת לחולה].

נהג אמבולנס ואנשי הצלה

נהג אמבולנס וכדומה אסור לו לשוב למקומו, אלא אם כן שובו למקומו דרוש לשם נסיעה נוספת עקב סכנה או משום חשש קרוב שיהיה צורך בנסיעה כזאת. ונאם מקיים קשר טלפוני או אלחוט עם תחנותיו, אסור לו לשוב אליה, אלא אם כן הוא בא מנקודת ישוב מרוחקת שאין בה אמבולנס אחר לשעת חירום. וששי"ב (פ"מ אותיות ט – פ הגה ה). ועי' בצ"ח (ח"א סי טו) שכת' שנהג מטעם חברת הצלה אסור לו לחזור למקומו כשהנהג הוא יהודי מחשש פן יקרא ממקום תחתון לא מנוסע מטעם האמ"ר, אם לא במקום שלפי הרשום אצלם מיומנת החולה הם נקראים, אין רוב מקום פעמים בכל יום ויום לחשיב"ס דאזי יש כבר מקום לתלות שעני"י רוב הוא קרוי כבר לחשיב"ס והקוראים לא יודעים לאן לפנות, אם לא במקום התחנה, וזה יתכן בערים הגדולות].

מלאכות לצורך הלידה

רחיצה להקל על כאביה

אם היוולדת צריכה להתרחץ ע"מ להקל על כאביה מחמת צירי לידה וכדו' יכולה להתרחץ כדרכה כל הגוף כאחד במים חמים שהוחמו מערי"ש או בשבת בהיתר. [דלא גרע ממש"כ ח"י הרעי"ב סי ע"ג על סי ע"ה (ס"ה) ומצטער אע"פ שיש חולי כל הגוף שראי אפילו בשבת לחרחץ כל גופו במים שהוחמו בערב שש. על פסוק בבבא אר"ה הלכה (רס"י שבו). והב"ת עדיף שיהיה בחולית שיהיה עושיהם כל צרכיה. ואף ביה"ב שרי דלא גרע ממש"כ הרמ"א (סי תריג סי טו) ו"מ"ב (סי"ג) דכל שלא הוי לתענוג שרי. שוי"מ שבת נ"ג בתורת היוולדת (מהד"ר ראשונה פ"ד אות ו)]. ואם יש בזה משום יתובי דעתה של היוולדת מלאכות ליישב דעתה של היוולדת

מלאכות ליישב דעתה של היוולדת

עושים מלאכות דא"ר עבור יולדת ע"מ ליישב דעתה. ועל כן מדליקין לה נר או אור חשמלי. וש"ע (של סי א). וא"ע פ"ל שחברותיה יודעות לעשות לה כל הדברים הנצרכים לה, אפילו קיים לה לחכמים דלא מיתבא דעתה יולדת כמסורה בחשך, ואפילו אנה אומרת כלום וגם המילדת אינה אומרת כלום גם מדליקין. ומי"ב (ס"ק א). ואע"פ שהדלקת נר עיקרה אינה לרפואה מ"מ מחללין לה קיים להו לרבנן שבאופן זה מתיישבת דעתה. (שם סי"ג) ועי' ד' אפי' היא סומא מוחללין, ואע"פ ששכל אופן שרובה בחושך מ"מ מיתבא דעתה בנר דלוק כי באופן זה בטוחה בעצמה שיוכלו לטפל בה ללא חשש תקלה. (שו"ע ומי"ב (שם)).

דין האם

היולדת בשעת הלידה ובמשך שלשת הימים הראשונים אחרי נמר הלידה, או אפילו אחרי היום השלישי ללידתה עד אחרי היום השביעי כל שיש צורך בכך, או יולדת שקיבלה חום מחמת הלידה, או שנתגלה אצלה איזה שהוא סיבוך ויש חשש סכנה בדבר, אפילו אחרי היום השביעי ללידתה, דינה כחולה שיש בו סכנה. (שו"ע (סי של ס"ע ד), וש"ע (סי של ס"ע ד), ומי"ב (סי תרי"ד סי"ג) וש"ע (פ"ב אות י"ב).) וימים אלו נחשבים משעת הלידה, עשירים וארבע שעות כל יום (מעט לעת). (ששי"ב (שם)). והארכנו עוד בזה בס"ד בהלכות מצויות ליהו"כ.

יחוד קרוב יחודי

סרטים שסגירתם היא ע"י כפתור הנלחץ באופן שא"ה להסירו מן היד בלי לקרוע את הסרט (וכן אציקונים) מותר לחברם בשבת. (הגרשו"א זצ"ל (ששי"ב פ"מ אות לב).)

יצוא ע"מ הגה ח"א סי"ה

מותר לחולים או להורי תינוק המאושפז בבית חולים לצאת בשבת מרשות לרשות במקום שאין עירוב בעודם לובשים סרט זהויה המהודק היטב לגופם, ואין בזה משום אסור שואה. אבל אם הם פרטים באופן שניתן להוציאם בקלות אין לצאת בהם. [אג"מ (וי"ד ח"ד סי"ג נג אות ב)]. ויש מחמירים בכל זה. (ששי"ב (פ"ח אות כה). ונראה עיקר כדעת המקילים, והארכנו בזה בס"ד בשםתא עמיקתא גליון ש"ק). ומי"מ אף לשיטתם אם יש צורך לצאת בהם, יכול לעשותו כחפץ לשרוול ופולצנה (שם) השרוול במקום לסגור על ידי כפתור או חפת, יעשה את הסרט כעין חגורה התופסת את השרוול ובאופן זה נחשב כמבלוש. (שם (פ"מ אות לב)).

כניסה לצרכי תינוקות ע"מ להאביל תינוק

יולדת הצריכה להכנס לתוך תינוקות על מנת להאכיל את התינוק, ולצורך כן צריכה לעשות מלאכה, אם אפשר להכנס בהיתר כגון ע"י עכו"ם או שאחרים כבר פתחו את הדלת וכדו' יש לעשות כן, ואם אין אפשרות אחרת מותר לה להכנס, כי התינוק מסוכן אצל חבל אמו. [עי' ביבמות (קיד), תוס' (שבת קכ"א), ד"ה ש"מ] ו"מ"מ ח"א סי"ה (ג' ה) ועי' בארורות שבת (פ"כ אות ק"א). ואף אם יש תחליף חלב אצ"כ להתחשב בזה, ועל כן יש לנסות להורג בתחליף חלב, אין צורך להתחיל לתת לו תחליף חלב, כיון שאין זה חלב א"מ. [הגרשו"א זצ"ל (ששי"ב פ"ח הגה טו) והגרשו"א זצ"ל (מאור השבת ח"ד סי יד הגה קה"י ד"ה ו)].

